ఆంధ్రభూమి వివిధ వాఙ్మయ సంపుటి
ఆదివారం 20-2-1977

"అతీత హృదయాలు"

—కొలిపాక రఘునందన్

త్రికోణ సరిగ్గా సాయంత్రం ఐదు గంటలయింది.

సుమ రాక కొరకై సుమ చూస్తూ ఒయిటీ పెర్లర్లో సర్కిలో కూర్చొని ఉంది శాంత. అంతేకాదు పెద్దగా గడచిన ఆలోచనల గూర్చి ఆలోచించ సాగింది "ఎందుకో, మనిషికి కాస్త సమయం లభిస్తేనాలు. అంతులేని ఆలోచనల్లోకి దిగజారి పోతాయి"

'శాంతక్కయ్యా...శాంతక్కయ్యా...' అంటూ ఇంటి పెర్లర్లోకి అడుగు పెడుతూ అరిచింది సుమ. కాని ఎలాంటి జవాబూ రాలేదు. "ఏమిటీ? ఎప్పుడూ పలకలేదు...? శాంతక్కయ్య ఒంటరిగా ట్యూషన్లకు మాత్రం పోలేదు కదా!. అసలు నన్నిలిని ఒంటరిగా ఎప్పుడూ ట్యూషన్లకు పెళ్ళేది కాదే!" ఇలా రకరకాలుగా తనలో అనుకొంటూ మరి కొంత ముందుకుగా వచ్చింది సుమ. ఆ వంకా ఈవంకా చూస్తూ ముందుకు చూడకుండా వస్తున్న సుమ. శాంత కూర్చొని ఉన్న కుర్చీ వెనక భాగానికి తట్టుకొంది. ఉలిక్కిపడి వెంటనే అప్రయత్నంగా లేచి చూసింది. అప్పటికి శాంత తలుపుల్లో ఉంది. అయినాకూడ సుమ "శాంతక్కయ్యా..." అంటూ ప్రశ్నగా నిలబడి పిలిచింది. అప్పుడు కూడా ఆమె నుండి జవాబు రాలేకపోయింది. తన్నుగా సుమ ఆమె ముఖంలోకి ఫిక్షంగా చూసింది. ఆమె ముఖంలోని గ్రహణులు అరుణ అనుభవంలో, ఆశాంత నిరవధి కలబుకలలో, నిరసత్వపు గీటులలో నిండుగానే ఉన్నాయి.

"శాంతక్కయ్యా..."అంటూ అప్యాయతతో ఆమె భుజాన్ని తడుముతూ తిరిగి పిలిచింది.

అచేతనస్థితిలో శాంత గబుక్కున ఉలిక్కిపడి, "అరె... ఎలాగేమయింది సుమా, సుమ్యాచ్చి" అని ఎదోలాఅంటూ కుర్చీలోంచి లేచి నిలబడింది.

"ఏంటక్కయ్యా? ఈ రోజు నువ్వు అదోలా కన్పిస్తున్నావ్?" "అలాంటి దేమీలేదే! అవునుట్యూషనరు సైం అయింది కదూ. రాయరగ చెద్దాం పద..." గాబరాపడుతూ అంది శాంత.

సుమ ఆమె మాటలకు వింతగా ఆశ్చర్య పోయింది. అయినా శాంతపడే కాలు ఏమిటో అతనాలు ప్రయత్నిస్తుం దగా. సందిట్లో నుండి వాళ్ళు బయటికి గబగబా ఆమె పిలిచ శాంతమ్మ ఎదిరించింది.

"ఏమే మొదలయిందే నీ పాత కథ. ఇదిగో శాంత! జరిగిన విషయాల గూర్చి అస్తమానం ఆలోచించి దాన ఏదటం కరెక్టు కదులు. పిల్లైన నీళ్ళేరు నూతిలో పడి చావరాదూ, పిల్ల చెడ్డ పడ్డామనుకున్నా - ఇలా నీ పెద్ద పిల్ల మొహాన్ని చూసి ఆ వెళ్ళ వాడు ఈ పెర్లర్లోనైన కాలు పెట్టబోరే ... అన్నట్లు ఇంట్లో ఎవరేవారా పడిపోయారా ఇలాగే కూర్చుంటే. ట్లోగ్లో కాచ్చే తండ్రైనా ఎక్కడి నుంచి వస్తుందను కొంటున్నావు లే ... లే ... ఏంటింట్లో కూరగాయలు అలాగే పడి ఉన్నాయి. అవన్నీనేను చీర చూర్చేంత లోపల తరగెయ్యి" అంటూ తనకి వచ్చీరాని రంగా సుమకొంగు పిగేస్తూ మరో గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది శాంతమ్మ.

"నేనేం తక్కువ చేశామని. మధ్య తరగతి కుటుంబీకులమైన గొప్పోళ్ళతో సంబంధం ఏర్పరచాం. వాళ్ళు ఆడిగి నంత కట్నాలు, కానుకలు పోలవ పోకుండా ఇచ్చాం కూడ. అయినా అక్కచే చేయరాని నేరం ఏదో చేశావో వాళ్ళలా మెడబట్టి బయటకు నెట్టేసి ఉంటారు." కోరి చెంగలు పిల్లకు గతి లేకుండా ఐశ్వర్యకనిపించి శాంతమ్మ. ఈమధ్య శాంత అన్నయ్య రెండవ భార్య.

సుమ మొదటి ఇలా రోజూ అనేక అనే మాటలే. సుమ తన మాటలు ఏవీ పనిపనిట్టుగా పనుకునేదే. అమాటలకు శాంత తల నేల వాల్చుకుండా సుమ మరో మధంగా చుళ్ళపెట్టేది.

నిజానికి శాంతమ్మ అక్కం నివసిస్తు న్నోళ్ళ సూర్యరాంతం లాంటిదే. ఆమెకు పిల్లలంటూ ఏర్పడకుండా లేక పోయిన సుమ కన్నుపడి కోపగిత్త. శాంత అన్నయ్య పేరు వంశీం. శాంత పెళ్ళయ్యాక కూడా పడి వాళ్ళింటి సంసారంలోకి ఒక దానిగా చేరిపోయి వంద్రంతన పెళ్ళైన వివ్వత్తిని స్వయం ఉపాధికంగా నిలబెట్టాలనే ఆశాధ్యక్షతతోనే, వస్తరలో నిర్వ పాడయి ఉన్నాయి కూడ. పాడయిన విద్యుద్దీపం వరుసు వెలుగుతున్న విద్యుద్దీపాల వెలుతురు పక్కన తుంపుటలో పడ్డగా బాధిస్తూ ఉంది.

ఆ వెలుతురు వెలుతురులోనే సుమం ఎవ్వరికి కన్పించనంతగా చిరుపుడు కంటితో నిండా కన్నీళ్ళు, చలిగాలులకు వణుకుతు ముడ్డిట్టుకోలేకపోయిన పిల్లలు ఫ్రిడ్జికి వారిగి కూర్చున్నారు అన్నట్లే. త్రాగి పడిపోయిన నీళ్ళ పెట్టె చుట్టూ అతని పర్కిన్న పుస్తకాలు ఆడి ఉన్నాయి. చిల్లులు పడిన ఒక ఉన్నా మీదుగానే పెట్టి తింది.

చల్లని తుంపిళ్ళను. శాంత. సుమ గబగబ సమస్తు అతని పనిపాటికి చేరు కొన్నారు. రోజు అలవాటుతో ఎప్పటిలా మొంబయిస్తు డబ్బాలో డబ్బు చేసి వాళ్ళదారి సుమం వాళ్ళు పట్టారు. అప్పటికి అతను జారంతో దగ్గుతూ మాలుగుసార్లు దారిలో జనం లేనందు వల్ల అతను అయాసపు మాలుగు చప్పుడు స్పష్టంగా వాళ్ళకు వినబడు తుంది. ఇలా పోస్తూ కొద్ది దూరం నడిపాక ఆ ప్రయాణాడి మాలుగు చప్పుడు ఒకేసారి స్పష్టంగా మారింది. వెంటనే ఇద్దరు కలసి అతని వైపునకు తిరిగి చూశారు.

ఆ వ్యక్తి స్మృహతప్పినట్టుగా ప్రక్కకున్న స్థంభానికి ఒరిగిన పడి ఉన్నాడు. ఈ దృశ్యాన్ని చూసి కాలిలో ప్రాణం కలసి ఆ వ్యక్తి సమీపానికి చేరుకొన్నారు. సుమ పెద్దగా అతని ముఖం కంటికి తీయబోయింది. వణికి, పక్షపు తుంపర్లకు బిగిసిన చేతులతో గట్టిగా పట్టుకొని ఉన్నాడు అతను. అయినాకూడ ఆ కంటిని తీసివేయడానికి మళ్ళీ ప్రయత్నించింది. కాని అతను కొద్దిపాటి స్పృహలో ఉండడం వల్ల అణగిన కంఠంతో మబుకుతూ, "వద్దు నాముఖం పైనుండి కంటిని తీయకోకండి."అంటూ ఆయాస్తూ కంటిని మరింగ బిగి పట్టుకొన్నాడు.

"ఏదో పాపం, ఆ పాపు పడిన బంగారు వరైన తీసుకెళ్ళి పడిపోద్దాం పద సుమ" అంటు అతని యవ్వన కంటాన్ని పరీక్షించసాగింది శాంత.

"అదినకె. కాని జ్వరంమరీ తీవ్రంగా ఉంది. అసలు, ఇప్పుడితను పాయంలో ఉన్నాడక్కయ్య. [illegible] లేని మనిషిలా ఉన్నట్టుంది. కాస్త ఈ ప్రాంతంలో రిక్షాలేదైనా కనబడుతున్నా యేమో చూసు. పక్కన్లో ఉన్న క్వార్టర్ నాగభూషణం సర్కింగ్ హోమ్ వర

(మిగతా 5వ పేజీ 1 కాలంలో)

కాంగ్రెస్ పార్టీలో చీలికలు పట్లు ప్రజల ఉపేక్ష

భారత జాతీయ కాంగ్రెస్ స్థాపనకు ప్రధానకారకుడైన సర్ ఆక్టావియస్ హ్యూమ్ 1885సంవత్సరంలో ప్రజానీకానికి సహజనాయకులైన విద్యావేత్తలకు వ్రాసిన బహిరంగ లేఖలో ఇలా పేర్కొన్నాడు: '50 మంది మంచివాళ్లు నిష్ఠాత్ములూ సంస్థాపకులుగా దొరికినట్లయితే, భారతీయుల జాతీయ సమాజాన్ని జరుపవచ్చును. ఆ పైన అది తేలికగా వృద్ధిచెందుతుంది.' అయితే వారిలో ప్రజాస్వామిక సూత్రాల పట్ల నమ్మకం నిబంధనలు, స్వార్థరహిత మైన ఆశారాహిత్యం, ఎవరు అందరికన్న మనుడో అతడే మీనేతకుడు అనేసేవా పరత్వం వారి లక్ష్యాలుగా ఉండాలని ఆయన హెచ్చరిక చేసాడు. నాటి కాంగ్రెస్ ఆశయం సంఘసంస్కరణోద్యమం.

కాంగ్రెసు చరిత్రలో ఒక అద్భుత విషయమేమంటే దానిలో పుట్టుక నుంచి రెండువిభిన్న వర్గాలు పనిచేస్తూనే ఉన్నాయి. అదిలో మితవాద వర్గానికి విరోధిపక్ష మెహతా నాయకుడు. 20వ శతాబ్ది ప్రారంభంలో కర్జన్ ప్రభువు పుణ్యమా అని కాంగ్రెస్‌లో నూతనోత్తేజం పెల్లుబికి వచ్చింది. కర్జన్‌దురహంకారి. ఆయనవల్ల భారత జాతి ఎంతో అవమానానికి పాల్పడింది. భారతీయులను అసత్యపరులన్నాడు. అందు వలన బ్రిటిష్ రాజ్యంలో ఉన్నతాధికారాలను వహించడానికి అసమర్థులని నిందించాడు. చివరకు ఆతడు చేసిన బెంగాల్ విభజన రాజభక్తి పరాయణుల సడ్డి విరగ్గొట్టింది. కాంగ్రెస్‌లో నూతనోత్తేజం బయలుదేరింది. ఒకవుతిరాయ్, బాల గంగాధర్‌తిలక్, బిపిన్ చంద్రపాల్ (లాల్-బాల్-పాల్), ఉగ్రమార్గులై కాంగ్రెస్ రంగం మీదకు వచ్చారు. స్వాతంత్ర్యం కొరకు జాతీయ పోరాటాన్ని 'చివరంటా సాగింప డానికి నిర్విరామంగా కృషిచెయ్యాలని వీరి మతం. ఈ పిలుపులు 1905 నాటికి చిలికి చిలికి గాలివానైంది కాశీ కాంగ్రెస్ సమావేశానికి గోఖలె అధ్యక్షుడైనాడు. ఆయన మెహతాపార్టీవాడై నప్పటికీ కొత్త పార్టీ వారి ఆశయాల పట్ల సానుభూతి కలవాడు. అప్పటి వరకు కాంగ్రెస్‌కు సర్వాధికారిగా ఉంటున్న విరోధిపక్ష ఆ సమావేశానికి హాజరుకాలేదు.

గోఖలే తన అధ్యక్షోపన్యాసంలో కర్జన్ పరిపాలనను తీవ్రంగానే దుయ్యబట్టి ఇతర కాలనీల వలెనే భారతదేశానికి స్వపరిపాలన ఇచ్చి తీరాలన్నాడు. ఇకపోతే, బ్రిటిష్ యువరాజుకు స్వాగతమిచ్చే సందర్భం చర్చకు వచ్చినప్పుడు జాతీయవాదులు, మితవాదుల మధ్యగల భేదాభిప్రాయాలు పైకి వచ్చాయి. ఆయనకు స్వాగత సందేశం పంపాలని మితవాదుల అభిప్రాయం. ఇలాంటి లాంఛనప్రాయమైన రాజభక్తి ప్రకటన అనవసరమని లాల్, బాల్, పాల్ వర్గం వారి వాదన. చివరకు జాతీయవాదులు ఒక సవరణ తీసుకు వచ్చారు. విక్టోరియా సామ్రాజ్య క్రింద తన నమ్మకాలను పరిపాలన జరగడం లేదని. తన తండ్రిగారైన ఏడవ ఎడ్వర్డ్ చక్రవర్తికి యువరాజు యీ సంగతి తెలియ జేయాలని యీ సవరణ సారాంశం. 1906లో సూరత్ కాంగ్రెస్ సమావేశంలో వీరి మధ్య అభిప్రాయ భేదాలు తీవ్రమై మహాసభను అద్వాంత రంగానే అవిజయ వలసిన పరిస్థితి వచ్చింది.

జి. వెంకటరామారావు

ఏర్పడింది. 1916లో జరిగిన లక్నో సమావేశం నాటికి మితవాదులు, జాతీయ వాదులంతా ఏకమైనారు.

సరిగ్గా యిదే సమయానికి మరొక చోట మహాత్మాగాంధీ అహింసాయుత పోరాటానికి ప్రయోగంప్రారంభించాడు. బీహార్‌లోని చంపారన్ జిల్లాలో నీలి మందు తోటల దుకాణదారులను, కూలీలకు చాలాకాలంనుండి తగవు నడుస్తూ ఉంది. బీహార్ రాష్ట్రనాయకుల ఆహ్వానంపై గాంధీజీ చంపారన్ వెళ్ళాడు. ఆయన నా ప్రదేశం నుండి తిరిగి పోవలసిందని పోలీస్ట్రేటు ఉత్తర్వు జారీ చేసాడు. ప్రభుత్వ ఉల్లంఘనలను ధిక్కరించడమనికే తానిక్కడి కొచ్చినట్లు ప్రభుత్వం ఇందుకు ఏ చర్యతీసుకొన్నా తాను సంసిద్ధుడేనని గాంధీజీ సమాధానం సంపినాడు. ఇది చిరస్మరణీయం గా మారిపోయింది. ఈ పరిణామాలన్నీ లక్నో కాంగ్రెస్ సభ కొరినప్పటికీ ఫలితం లేక పోయింది. గాంధీజీ ప్రత్యక్ష చర్యకు దిగినప్పుడే ఇది ఫలించింది.

సహాయ నిరాకరణోద్యమం ద్వారా బ్రిటిష్ ప్రభుత్వాన్ని స్తంభింప జేయటం గాంధీజీ లక్ష్యం. లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిళ్లు, ఇతర స్థానిక సంస్థల నుండి బహిష్కరణ, పన్నుల నిరాకరణ, వకీళ్లదాయ్‌కాట్, విదేశవస్త్ర బహిష్కరణ మున్నగు అంశాలతో గాంధీజీ సాగిస్తున్న స్వాతంత్ర్య పోరాటాన్ని అనిబిసెంటు బలపరచక పోయిన 1920 నుండి 1930 వరకు గాంధీజీ ఉద్యమాలే దేశంలో బలపడి అవి యొక్క హోంరూల్‌లీగ్ ఉద్యమం వల్లనే పోయింది. హోంరూల్‌లీగ్, స్వరాజ్య పార్టీ, లిబరల్ ఫెడరేషన్, మస్లింలీగ్, ఇండిపెండెంటు పార్టీలు మహాత్మాగాంధీ సారథ్యంలోని కాంగ్రెస్ పార్టీలో 'యునైటెడ్ ఫ్రంట్'గా ఏర్పడవలసిన పరిస్థితి ఏర్పడింది. 1920 నుండి దేశంలో జరిగిన కాంగ్రెస్ చరిత్ర గాంధీజీ చరిత్రలో మిడి పడి పోయింది. అనిబిసెంటుతో బాటు స్వరాజ్య పార్టీ నాయకులైన మోతీలాల్ నెహ్రూ, సి. ఆర్. దాస్‌లు గాంధీజీ నాయకత్వాన్ని అంగీకరించారు.

గాంధీజీ విధానాలను విరుద్ధించి ప్రజా హృదయాలలో తనకు ఒక స్థానం సంపాదించుకోవాలని కలిగిన ఒక వ్యక్తి సుభాష్‌చంద్రబోస్ కాంగ్రెస్ చరిత్రలో ఇది ఒక అపురూపమైనసంఘటన. వార్ధక్యపు వ్యక్తిగానే ఆయన ఎక్కువ రాణించాడు. 1939లో గాంధీజీ అభిమతానికి విరుద్ధంగా రెండవసారి అధ్యక్షుడి పదవికి పోటీపడి తన అధికారాన్ని ఉపయోగించుకొని పోర్వుంచిన కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీకి గాంధీజీ సమ్మతి లభించలేదు. గాంధీజీ సహకారం లేక తాను కాంగ్రెస్ కమిటీని నడిపించ లేనని ఆలస్యంగా గుర్తించిన బోస్, గాంధీజీ అభిప్రాయాలు బాగా అందుకు తొలి చర్యగా బోస్ ఏర్పరచిన కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీని రద్దు చేయమన్నాడు గాంధీజీ. సుభాష్‌బోస్ తనకు పూర్తిగా లొంగిపోవాలని దీని అర్థం. అభిమాన ధనుడైన సుభాష్ బోస్ అందు కంగీకరించక కాంగ్రెస్ అధ్యక్షస్థానానికి రాజీనామా ఇచ్చాడు. గాంధీజీ అంతటితో తృప్తి పడక బోస్‌బాబుపై క్రమశిక్షణా-రాహిత్య చర్య మోపి 3 సంవత్సరాల వరకు కాంగ్రెస్ పార్టీ నుండి డిబార్ చేయించాడు. సుభాష్‌బాబు తన అనుయాయులతో ఫార్వర్డ్ బ్లాక్ స్థాపించాడు. ఈ విషయంలో గురుదేవ్ టాగూరు అంతటి వాడు శోక్యకర్పించాడు.

గాంధీజీ నాయకత్వం క్రమక్రమంగా అలవాటు పడాలని గాంధీజీ సిద్ధాంతాలు సమాధానపడ్డాయి. ఈ పర్వంలో కాంగ్రెస్ వాళ్ళలో గల ఒకే ఒక త్రియ నాయకుడ్డే కూడా ఈ లగించడం జరిగిందని 'లక్షిలు ఇండియా అఖండరోజులు' అనే గ్రంథంలో వైసేల్ ఎడ్వర్డ్ పేర్కొన్నాడు. ఏదీ ఏమైనా ఇక్కడి ఒక సంగత ప్రభావడం చాలా అవసరం. మిన్న పరిగి మదపడ్డా క్రమశిక్షణ కోల్పోని వ్యక్తి మహాత్ముడు. ఆయన అలా ఉన్నందుకే ఒక చేత మీద రవి అస్తమించని సామ్రాజ్యంతో సరాయుధులైన తన దేశ ప్రజల చేత పోరాటం జరిపించ గలిగాడు క్రమశిక్షణ పాటించని ఏ వ్యక్తినీ గాంధీజీ క్షమించలేదు. తన కార్యపరిధైన మహాదేవ్ దేశాయికి ఇంగ్లండు ప్రభుత్వంలో స్థానం లభించక పోవటానికి కారణం ఆయన మధ్య పానం చేసిన సంగతి గాంధీజీ చెవిలో ఏసిటవ.

1946 నుండి కాంగ్రెసు అధికారంలో కొచ్చింది. ఇకఇప్పటి నుండి కాంగ్రెస్ చరిత్రలో ద్వితీయ పట్టం ప్రారంభ మవుతుంది ప్రధానులు, కాంగ్రెసుపార్టీ అధ్యక్షుల మధ్య కోలాహలంగా కలహాలు జరిగాయి. ప్రతి కలహంలో ప్రధాన మంత్రులకువిజయంలభించింది. 1946 లో సిమ్లాలో జరిగిన అఖిలభారత కాంగ్రెస్ కమిటీకి ఆచార్య కృపలాని అధ్యక్షుడైనాడు. ఇంధేరం ప్రభుత్వానికి నాయకత్వం వహిస్తున్న నెహ్రూ ఎనలో ముఖ్య విషయాలు సంప్రదించడం లేదని, క్యాబినెటు మిషన్ ప్రతి

(మిగతా 5వ పేజీ 4 కాలంలో)

నీరై పారిపోయిన 'మరోమలుపు'

తెలుగు సాహిత్యంలో ఉత్తమ పురుషలో కవిత్వంచెప్పటంప్రారంభించిన నప్పటినుండి, (1960) నేటి వరకు కవిత్వం నూతన అభివ్యక్తి సాధనాలను వెతకటంతోపాటు ఆధునికతను సంతరించుకొంటోంది. 1900 సంవత్సరంలో ప్రారంభమైన భావకవిత్వంమీద 1948లో అభ్యుదయ కవిత్వం తిరుగుబాటు చేసింది. 1950వరకు అభ్యుదయ కవిత్వం యదేచ్ఛగా తెలుగు సారస్వతాన్ని ఏలింది. అంతవరకు తేజోపయంగా కొనసాగిన అభ్యుదయ కవిత్వం నిస్తేజమయింది. భాష ఛందోవరంగా. అందుచేతనేమో క్షుద్బంధంపై పు కవులు తిరుగాడారు. దీనికే 'వచనకవిత' అనే అపభ్రంశపు నామధేయం ఏర్పడింది. ప్రక్రియలోభేదం 'కల్గినా ఈముక్త ఛందపద్యాలు భాషను మరింత జటిలం చేశాయి.

ముక్తచ్ఛంద కవిత కథను ఆశ్రయించింది కొన్నాళ్లు,అయితే ఈవిధానం కూడా ఎన్నో విమర్శలకు గురిఅయ్యింది. అంతేకాకుండా తన భౌతికత్వాన్ని కోల్పోయింది. ఈ సన్నివేశంలో 'బూతు' కవిత్వం ఉద్రేకపూరితంగా రాబోయింది. ఇది ప్రజల ధగ్గరకు పోలేదు. పరికదా ప్రజఈకవిత్వాన్ని అసహ్యించుకొంటిఅయితేఈకవిత్వంలో ఉపదేశంలేకపోలేదు. సాంఘికరాజకీయ దురాగతాలమీద నిరసన లేకపోలేదు, అయితే 'బూతు'ను అభివ్యక్తిసాధనంగా తీసికొనటంవల్లను,స్పష్టమైన అపహాస లేకపోవటం వల్లను- ఈ రచనలన్నీ ప్రజాదరణ కోల్పోయింది. అయితే శ్రీగుంటూరు శేషేంద్రశర్మ వ్రాసిన 'నీరై పారిపోయింది' లోని నూతనత్వం ఏమిటి? అతని అభివ్యక్త సాధన ఏమిటి?

ఈతరం కవులలో శ్రీగుంటూరు శేషేంద్రశర్మకు ఒక విశిష్టస్థానంఉంది. ముఖ్యంగా ప్రకృతిని ఆశ్రయించి తన కవిత్వంలో ప్రతీకవాదం ప్రవేశపెట్టడంలో శ్రీశర్మ అందవేసిన చెయ్యి. ఈ ప్రతీకవాదం వల్లనే ఈ యన కవిత్వం ఒక వైశిష్ట్యాన్ని సంపాదించుకొంది. నేను చేస్తున్న ప్రతిపాదనను కనీసం ఈయన సాహిత్యంలోనికి తొంగిచూసిన వారెవ్వరైనప్పటికీ అంగీకరిస్తారు. నా వాదానికి ఈ 'నీరై పారిపోయింది' పద్య సంకలనసందర్భణం.

శ్రీగుంటూరుశేషేంద్రశర్మ ఈపద్య సంకలనంలో తన భావాన్ని ఎక్కడా వాచ్యంగా చెప్పలేదు. అయితే ఆయన అనుభూతి ఇందులో ప్రధానమైనది ఉత్తమపురుషలో నడిచిన ఈ సంకలనం పాఠకపేరు 'నీరై పారిపోయింది'. ఈ పాఠకుడు, లోపలి పద్యాలకు ఏమీ సంబంధంలేదు. ఇది కేవలం అనుభూతుల క్రోడీకరణ, చూడండి.

హిమాలయాలు భూమధ్య రేఖకు దూరంగా పడుకోబెట్టిన సన్నశిఖరపు గంగానది ఇసుకతీరాలపథ్య మూసిన పుస్తకంలా నిదురిస్తోంది. తొలికిరణం తగలగానే నీరయిపారిపోయింది 5వ పద్యంలోని ఈచరణం పద్యసంకలనానికి శీర్షిక, ఎక్కడా విరామ చిహ్నం వాడలేదు ఈ పద్యంలో, అయితే ఇది వచన కవిత్వం అని ఆయన అననూ లేదు. పద్యసంకలనంగానే పేర్కొన్నారు. అయితే ఈ పద్య సంకలనం

హరిశ్చంద్రప్రసాద్

వల్ల ఆధునిక కవిత్వానికి నూతనత్వం సిద్ధిస్తుందా? ప్రశ్నయే మరి.

ఇందులో నూతనత్వం ఉందని నా సిద్ధాంతం. ముఖ్యంగానేను గమనించిన విషయాలు ఇవి. (రససిద్ధితోపాటుగా)

1. వచనంలా ఉన్నటువంటి ఈ చరణాలను పద్యాలు అనటం (విరామచిహ్నాలు వాడలేదు)
2. ఇది ఖండకావ్యం కాదు.
3. ఇందులో వస్తువులేదు.
4. ఇది అనుభూతి ప్రధానమైంది.
5. భావం ఎక్కడా హత్యం చేయబడలేదు.
6. ఒకపద్యానికి మరో పద్యానికి సంబంధంలేదు.
7. ప్రకృతిని వాడుకోవటం.
8. ప్రతీకవాదంలో పరాకాష్ఠ.

ముక్తచ్ఛంద కవిత్వంఏచ్చిచెత్తను, అశ్లీలతను పరోక్షంగా ప్రోత్సహించినా, అనుభూతి ప్రధానమైన ఇటువంటి కావ్యాలకు దోహదంచేసింది ప్రత్యక్షంగా. అయితే 'ఏచనకవిత్వం'అంటే నిర్మాణంలో స్వీయత్వయేగాని, కవిత్వంలో స్వేచ్ఛలేదు. ఎందుకంటే ప్రాసిన ప్రతి చెత్తకవిత్వం కాదుకాబట్టి. అందుకనే గుంటూరు శేషేంద్రశర్మగారు 'వచన కవిత్వం' అనే పదాన్ని వాడుకోలేదు ఇదొక నూతనత్వం. అందుకే తన కవిత్వాన్ని పద్యాలనేవారు అన్నారు. ఇంతవరకూ ఇలా వ్రాసినవారు లేరు. అయితేవచనంలోఉన్నదిపద్యంఎలాఅవుతుంది? అనేప్రశ్నరాకమానదు. వచనం ఎప్పుడూ కవిత్వంకాదు. ఇంకా గద్యం కవిత్వం కావచ్చు. వచనం కంటె భిన్నమైంది గద్యం. గద్యం కంటెను భిన్నమైంది పద్యం. పద్యంలో సమపాదాలు ఉంటే గద్యంలో విషమపాదాలు ఉంటాయి. అంతేకాకుండా ఛందోరహితంగా ఉంటుంది.అంతేకాని వచనంగా మాత్రంఉండదు. గద్యం ఒక్కచందస్సును తప్ప మిగతా కావ్యాంశములను కలిగి ఉండే అవకాశంఉంది. కాబట్టి వచనం కవిత్వం కాదు, కాబట్టి గద్యంలాంటి పద్యాలను ఆయన కేవలం పద్యాలనే అన్నాడు. అందునా ఆయన ఎక్కడినూ విరామ చిహ్నాలు వాడలేదు. కాబట్టి అది ఈనాటి వచనంకాదు. ముక్తచ్ఛంద కవిత్వపు అపభ్రంశపునామధేయమైన వచన కవిత్వం కాదు. అది పద్య కవిత్వమే. ఇదినూతనత్వం కాదా?

ఇంకనూ ముక్తచ్ఛంద పద్యాలు పలెనే ఆయనవిషయపాదాలువాడాడు. విరివిగా ప్రతీకవాదంప్రవేశపెట్టబడింది. అనూహ్య విషయాలకు ఎక్కడనూ తావులేదు. కవి తానుపొందిన అనుభూతిని అవేశంలో కాకుండగా, ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణలో ప్రతిష్ఠాపన చేస్తున్నాడు. ఇదిహుద ఎక్కడా వాచ్యంగాచెప్పటంలేదు.తనఅనుభూతిని పట్టుకొమని ప్రజలను అర్థిస్తున్నాడు.

నేను గమనించినమరోవిషయం ఇది. ఖండ కావ్యంకాదు. ఎందుచేతనంటే. ఇది ఏదోసంఘటననో లేక ఏదో విషయాన్నో తీసికొని వ్రాసిన సంకలనం కాదు, అంతేకాకుండా ఏపద్యంలోను వస్తువుఏమీలేదు. కథకు ప్రాముఖ్యతను ఇవ్వటం నిరసింపబడింది. అసలు కథప్రసక్తిలేదు. ఏపద్యానికి అపద్యమే ఒకఅనుభూతి. అదే పద్యమయింది. భావప్రకటనకు ప్రతీకవాదం ఎన్నుకోవటంలో, భావతుల్లిష్టత ఏర్పడిన కారణంచేత ధ్వనిగా అర్థాన్ని వెతుక్కోవలసి వస్తుంది. అనుభూతి ప్రధానకావ్యం కావటంవల్ల అవగాహనలో. సమన్వయంలో క్లిష్టతఉంది.

మరోముఖ్యమైన విషయం ఏమిటంటే, ఆయనలాప్రకృతిని ఆరాధించి, అనుభవించిన కవి ఈతరంలో లేదను కుంటాను. ఉదాహరణకు చూడండి-

"ఎన్నోరుతువులు గాలికి కొట్టుకు పోయినప్పటికీ ఒక వైత్రమాసపు జ్ఞాపకం ఇంకా నా శిథిల శాఖల్లో చిక్కుకొనే ఉంది"

ప్రకృతిని ఆశ్రయించి ప్రకృతిని ప్రతీకవాదంతో ముడిపెట్టి అనుభూతి పొందుతున్న ఈకవి నిజంగా అద్భుతమంటుకు.

"నెచ్చెలి దేహంలో మోహంతో ఉరిశేరక్రం గదిలో కొంచెం సంధ్యలు వాస్తోంది"

"చెట్టు బుగ్గలు పూరించి రెండు శాఖలతో ఒక పువ్వు పుచ్చుకుని పహనాయుడుతుంది"ప్రతీకవాదంలో ఈ చరణం పరుకాష్ఠను అందుకోలేదా.

ముగింపుగా రెండు మాటలు చెప్పతాను, "నీరై పారిపోయింది" పద్యసంకలనంలో శ్రీశర్మ ముఖ్యంగా రెండు ప్రయోగాలు చేసినారు, ముక్తచ్ఛంద పద్యాలను వచన కవిత్వం అనటం మానేసి చక్కగా పద్యాలు అన్నారు. మరోవిషయం ఏమిటంటే ముక్తచ్ఛంద పద్యాలులాయకుండా గద్యాలువ్రాసి విరామ చిహ్నాలు వాడలేదు. ఇదిఅదునిక కవిత్వంలో శ్రీశర్మగారు ప్రవేశపెట్టిన నూత్నత్వం.

హైదరాబాద్ టెలిఫోన్స్
ప్రకటన
సైదాబాదులో ఒక క్రొత్త టెలిఫోన్ ఎక్స్ఛేంజి నిర్మాణం జరుగుతోందని హైదరాబాదు మరియు సికింద్రాబాదు పౌరులెల్లరికి విదితమే. ఈ ఎక్స్ఛేంజ్ 31-3-77 తేదీ నాటికి పూర్తవుతుంది. సైదాబాద్ టెలిఫోను ఎక్స్ఛేంజ్‌లో 31-12-76 తేదీ లోగా టెలిఫోనులకు (ఒయిటి, ప్రత్యేక, లేదా మామూలు వర్గాలు) దరఖాస్తు చేసినవారికి 31-3-77 తేదీ లోగా టెలిఫోను కనెక్షన్లు ఏర్పాటు చేయబడు చర్యలు తీసుకొన బడు చున్నవి.
జనరల్ మేనేజర్, టెలిఫోన్స్
హైదరాబాదు-500049

సాతే క్రేకర్
SATHE KRAKER
SALTED BISCUITS
రూ. 1/- మాత్రమే
స్థానిక పన్నులు అదనం.
నలుచదరంగా ఉండి, రుచికరమైన సాల్టెడ్ బిస్కట్లు – వాము వేసినవి. కొత్త అనువైన ప్యాక్‌లో
సాతే బిస్కట్లు
heros' SBC 64A Tel.
ఏజంట్లు: ఎమ్. ఆర్. సాతే & కంపెనీ కాందిగోడ్, హైదరాబాద్-1

"అతికిన హృదయాలు"

(శివ పేజీ తరువాయి)

కెన తీసుకెళ్దాం. అని తొలిగుండెతో అందినము.

వాళ్ళ మాటలు వణుకుతూ వింటున్న అతను, "వద్దండి. నన్ను ఎక్కడికి తీసుకెళ్ళకండి. నేను చేసుకొన్న పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తం అనుభవించ నియ్యండి. అనలు నన్నసలంటకండి. నా పాపాలన్నీప్రేతు అంటుకాయి. కొంచెం గట్టి స్వరంతో, అనసాగాడు ఆ చివ్వ గాడు.

శాంత రిక్షాకోసం వెనక్కు తిరిగి అటుఇటు చూసింది. కొంచెందూరంలో సైకిల్‌రిక్షా ఒకరిక్షా తుంపర వర్షానికి మబ్బుగా కప్పించ సాగింది. వెంటనే ఆ రిక్షా సమీపానికెళ్ళి రిక్షావాడితో రిక్షాను వెంటతీసుకొని అస్పత్రానికి వచ్చింది. ఆలస్యం చేయకుండా రిక్షావాడి సహాయంతోఇద్దరూ కలసి అతన్ని రిక్షాలో కూర్చోబెట్టి, తిన్నగా నర్సింగ్ హోమ్‌కు తీసుకెళ్ళారు. ఆ స్పృహ కోల్పోయి పూర్తి స్పృహ తప్పి పోయాడు.

* * *

అక్కడి నుండి శాంత సుమ ఇద్దరు కలసి ట్యూషన్ వెళ్ళకుండా ఇంటికి తిరిగొచ్చారు. వర్షానికి చేతిలో ఉన్న పుస్తకాలతోసహా ఒంటి మీద గుడ్డలన్నీ నిండుగా తడిసి పోయాయి.

శాంత తిన్నగా ఇంట్లోకి ప్రవేశించింది. తలుపు ప్రక్క నున్న గూటిలో తడిసిన పుస్తకాలు పెట్టింది. వంటింట్లో ఉన్న వదిన దగ్గర వెళ్ళి "వా...వాదిన ...వర్షానికి ఒంటిపై గుడ్డలన్నీ తడిసి పోయాయి. అందుకని. నీ.....అని తడబడుతు వాక్యాన్ని పూర్తి చేయకుండ గుడ్డల్ని అరగదీయాయి.

"గుడ్డలేమైన ఇస్తావా ! అ నేగా నీ వ్యాఖ్య. ఇలా అడుగుతావని నాదగ్గరకు రాగానే అనుకొన్నాను. ఇదుగో వాటట్టలు కట్టుకొని నీ దారిద్ర్యాన్ని నాకు వంచు దామను కుంటున్నావా ! అదేం కుదరదు.అయినానీకు నేను వెర్రి ముఖం దానిలా కన్పిస్తున్నానటే అదిగో అచిలుకుపైన చినిగిన పాతగుడ్డలు ఓ జత వున్నాయి. వెళ్ళి కాళ్ళారంగా అవి కట్టుకో. వెళ్ళు...ఇంకా అలాగే నిలబడ్డావేం "అంటు గద్దించి తెలుపు ప్రక్కగూటిలో ఉంచిన తడిసిన పుస్తకాలనుచూసి." ఇందాక కేవలం నీ గుడ్డలేతడిశాయనుకున్నాను. చదువుకునే పుస్తకాలు కూడా తడిసి పోయాయి ఏవమ్మ మరదలు పిల్లా ! వాటిని కాస్త జాగ్రత్త పెట్టు కోవాలని చిన్నపిల్లలకు చెప్పినట్టు నీకూర్చి పేరే చెప్పాలా ఇటుపోదు. అలాటిక్కడొకటి పెట్టుకో కుండా ముందెళ్ళి ఆ పుస్తకాలన్నింటిని ఆరపెట్టు. ఏ మరదలు పిల్లా చెప్పేది నీక్కాదు. ఇంకా ఇక్కడే నిలబడ్డావ్. అన్నట్టు ఆ బకారు వంపు, సొంపులు ఇకనుంచైనా కాస్తమానుకో. ఇదుగో మరో విషయం నీగుడ్డలతో పాటు నాగుడ్డల్ని కూడ ఉతుకు. వెనకపెరట్లో అని పెట్టాను. ముందు నాకు భోజనం వడ్డించివెళ్ళి అవని తీర్చుకో" అంటూ ఆమెపై కంఠాగ్రమ్మల కోపాన్ని తనిరింది.

ఇంట్లో టేబుల్‌పైటుక్రింద పుస్తకం పెట్టి తదుపు కొంటున్న చంద్రం. భార్య మాటలు విన్నాడు. ఆమెమాటలకు చంద్రం గుండె అగ్గిమంటలా కోపాన్ని రేకెత్తిస్తుంది. వెంటనే కళ్ళెర్రచేసుకొని కొట్టాడ్డాడు. అయినా చెమ్మత్తి కొట్ట లేక పోయాడు తన కోపాన్ని హద్దును పెట్టుకొని విశ్రాంతికై బయటి ప్రాంతానికి వెళ్ళిపోయాడు. అంతలోనే మళ్ళీ కాంతమ్మ శాంతను మందలించడం మొదలు పెట్టింది.

"ఏయ్...శాంత చెప్పిన పని వెళ్ళి చేయకుండా అలాగే నిలబడి మా రాయ బారాన్ని ఏం చూస్తున్నావ్. వంటింట్లో వెళ్ళి తలలో అన్నం పెట్టుంచ ముందు."

గర్జించే సింహంలా కుండేలును హెచ్చరించినట్టు హెచ్చరించింది కాంతమ్మ.

శాంత అమాయకంగా. "సరే"అన్నట్టుగా తల ఆడించింది ఆ రాత్రి కాంతమ్మ చెప్పిన పనంత పూర్తి చేసుకొని తమ పడుకునే గదిలోపలి వెళ్ళి పడుకోబోయింది, ఎందుకో ఆ రోజు విదిశాంతకు నిద్రపట్ట నివ్వలేదు.దారిలో బిత్తగూడు పడ్డ బాధలు ఆమె హృదయంలో క్షణక్షణం వేధించ సాగింది.

తెల్లవారింది. కాంతమ్మ ఎప్పటిలా ఎదురింటి మీనాక్షమ్మతో కలసి పడ కొంచు గంటలకు సినిమా కెళ్ళింది.

పుస్తకాలు చేతుల్లో పట్టుకొని కుర్చీలో కూర్చొంది. చదవాలనుకున్నా శాంత చదవలేక పోయింది. అలాగే కూర్చొని గతాన్నంతా ఒక్కసారి తలపు కోసాగింది.

"ఇదుగో శాంతా నేను దేవాలయానికి వెళ్తున్నాను. మీమామయ్యకు ఏమి కావాలో చూచుకో" అని చెప్పి శాంత అత్తమ్మ గుడికెళ్ళింది.

తన వెంట వార్చి మామయ్యస్నానానికి సీళ్ళుతోడి వినోద్‌ను లేపడానికి గదిలో కెళ్ళింది శాంత.

"శాంతమ్మా..." అంటూ బయటి పెరట్లో నుండి పిలుపు నిచ్చారు వాళ్ళ మామయ్య. ఆశ్చర్యతో తొందరగా మామయ్య వద్దకు వచ్చింది శాంత.

"అస్పట్టు ఏమిలేదు. కాని వినోద్ లేడా? అంటూ ప్రశ్నించారు శాంత మామయ్య.

"ఆఁ...లే... లేడు మామయ్య" తడబడుతూ అంది. శాంత అంటే ఇంటిల్లిపాటి వాళ్ళందరు ప్రేమే. వాళ్ళంటికిదక్కుగాదార్కుకొడుకు. అదిలఆస్తి కొన్నాళ్ళ తర్వాత వినోద్ తల్లి మంచాల పట్టింది. ఎన్ని మందులువాడినాపలితం లేక పోయింది. చివరికి ఆపిద అందర్నీ వదిలి వెళిపోయింది. ఇదిలా జరిగిన కొద్ది రోజులకే శాంత మామయ్య రెండవ పెళ్ళి నిశ్చయించుకొని వెళ్ళారాట.

రెండవ అత్తయ్య మొదట్లో శాంతను ప్రేమగానే చూసుకొనేది. అయినా రాను రాను చిరాకు. విసుగు, ఏవగింపు పరచు వచ్చి, శాంతను ఇంట్లో నుండి గెంటివేసే పరిస్థితి వరచు వచ్చింది. అంతలో మామయ్య కూడా మంచం పట్టి చనిపోయారు. ఇది ఇలా కొద్దిరోజుల్లో జరిగిపోయింది. ఆ తర్వాత నా...నా... అనినింపలో శాంతను ఇంట్లో నుంచి గెంటేసింది రెండవ అత్తయ్య. ఇదంత లక్షల ఆస్తిని తన చేజిక్కించుకోవాలని ఒక పన్నాగంపన్ని ఇలా చేసింది ఆపిద.. ఇలా ఇంకా నెన్నెన్నో గడచిన భవిష్యత్తుకు దారి పడుతూ ఆలోచిస్తూఉండగా సుమ తనింటికి వెంటనే రమ్మని శాశ్వ పని మనిషితో కబురంపింది.

* * *

శాంత కొరకు ఎదురు చూస్తు సుమ ఇంట్లో అటూ ఇటూ తిరగడం మొదలెట్టింది. అంతలోనే శాంత తుఱం నిండా కొంగుచేసుకొని వచ్చింది, ఆమెను సోఫాపై కూర్చోబెట్టి డ్రెస్ మార్చుకోడానికి మేడమెట్లు ఎక్కింది. బయటి నుండి సుమ తండ్రి రాఘవయ్య చేతిలో పేపరు పట్టుకొని ఇంట్లోకి వచ్చాడు. అతన్ని చూసిన శాంత గౌరవంగా సోఫాపైనుండి లేచి నిలబడింది

రాఘవయ్య ఆమె అలా నిలబడింది చూసి. "ఏం పర్వా లేదు కూర్చో అమ్మాయ్." వినయంగా అని తను కూడ ప్రక్క సోఫాపై కూర్చున్నాడు.

రాఘవయ్య ఆమెకు జరిగిన అన్యాయాన్ని గూర్చి విపులంగా తెలుసుకోవాలనే దృక్పథంతో, "చూడమ్మ శాంత. అసలు ఇంట్లో నుంచి ఆనర్థంగా నిన్ను గెంటివేయడానికారణం ఏమిటి?" అని ప్రశ్నించాడు.

* * *

శాంత బాధపడుతూ మొత్తం వృత్తాంతాన్ని చెబుతుంది. ఇంతలోనే మరో ప్రశ్న అడగబోతుండగా, మేడపైనుండి సుమ"పండాడీ పనంతా పూర్తయిందా" అంటూ మెట్లు దిగింది.

"ఆఁ... చూడు శాంత, ఇంతకీ మీవారి పేరు ఏమన్నావు?" అని మళ్ళీ ప్రశ్నించి అడిగాడు.

"వినోద్ నాన్న." అంటూ చిలిపిగా చెప్పింది సుమ.

"ఆఁ!!!! వినోదా!" అని ఆశ్చర్య పోయాడు రాఘవయ్య.

"ఏం... అతను మీకు తెలుసా!" అంటూ అడిగింది సుమ.

"తెలియకేం...? ఆయాళ్ళు వెళ్ళితే అతని పేరు తెలియని మనిషేలేదు. అయినా అతను వొట్టి జూదరి, క్రాగుబోతు అని కూడా చెప్పుకుంటారు. అందులో ఈ మధ్యనే ఇంట్లో నుండి ఎవ్వరికీ చెప్పకుండా పారిపోయాడట కూడా." ఇంకా ఏదో చెప్పబోతుండగా...

శాంత "ఆగండి" అంది - అంతే. బోరున ఏడ్వసాగింది.

"అవునమ్మా. అసలు నీ అమాయకత్వానికే వాళ్ళిలా చేసి ఉంటారు. అన్నట్టు శాంత, నేవచ్చాక ఎటో వెళ్ళాలని చెప్పావుగా."

"అవును నాన్న..నే, నిన్న చెప్పాను చూడు. ఆ విధ్వగాని పరిస్థితి ఎలా ఉందో తెలుసుకోద్దామని వెళదామనుకొన్నాను. అంతే."

"సరే వెళ్ళండి మరి. మనకారు రడీగావుంది. అందులో వెళ్ళి తొందరగా వచ్చేయండి."

"అట్లాగే నాన్న." అని ఇద్దరు కలసి కారులో నర్సింగ్‌హోంకు బయల్దేరి వెళ్ళిపోయారు.

* * *

కారులో నర్సింగ్ హోంకు చేరుకొన్నారు ఇద్దరు. గబగబా ఆ పేషంట్ రూంలోనికి అడుగుపెట్టారు. మంచంపై ఏదో బాధ. ఈహల్లో ఉన్న అతన్ని. ఒకేసారి శాంత, సుమ క్షీర్ణంగా చూసి ఆశ్చర్యపోయారు.

ఇంతవరకు చెప్పినట్టు స్థితిలో ఉన్న వాడు ఎవరోకాదు, శాంతభర్త వినోద్. ఇది చూసిన శాంత తన సంతోషాన్ని పట్టరేక 'వినోద్' అని గట్టిగా పిలిచింది. ఆ పిలుపుకు ఈహల్లో ఉన్న వినోద్ ఒకేసారిషాక్‌తిని వాళ్ళవైపునకు తిరిగి చూశాడు. అప్పుడు అతని మనస్సులు చీకట్లో చెలుకుడు వ్యాపించినట్టుగా అయింది. తరువాత వినోద్ శాంతను మెల్లిగా గుర్తించి 'శాంతా' అని అరిచాడు. అంతే అక్కడే ఒకరి ఒడిలో వొకరు ప్రశాంత స్థితిలో ఒరిగిపోయారు వీళ్ళ సంతోషంలో ఇదంతా బొమ్మలా నిలబడి చూస్తున్న సుమ అక్కడి నుండి మెల్లిగా తప్పుకొని కారులో ఇంటి ముఖం పట్టి వెళ్ళిపోయే ముందు నర్సు చచ్చి డిచార్జ్ ఆర్డర్స్ సుమ చేతికిచ్చింది. ఆ ఆర్డర్ తీసుకొని శాంత అన్నయ్యను తీసుకురావడానికి తొందరగా వాళ్ళింటికి వెళ్ళిపోయింది సుమ.

ఇక ఇప్పుడు ఇక్కడ వినోద్ దారితలను ప్రక్కకు త్రిప్పుకొని "శాంత అన్నీ పోయిన నాకు జీవితాన్ని కూడా పొడగొట్టు కోవాలనే అనుకున్నాను ఇప్పుడు నన్ను ఆరాధించి ఏం సుఖపడతావ్ శాంత వినిఇలా దారలో వ్యక్త పరిచాడు వినోద్.

"సుభాలు. కష్టాలు మనుషులకు మామూలేనండి.ఇప్పుటికైనా నిజాన్నీ తెలుసుకొన్నావ్. నాకంతేచాలు."

"నాకు తెలుసు శాంత. నువ్వలా అంటావని. ఈ పరిస్థితిలో నన్ను చూస్తూ ఏంచేయమంటావ్? ఎలా సుఖ పెట్టమంటావ్?

"గ్రామానికి బాటలు కాలినడకతో ప్రారంభ మౌతుందే తప్ప బస్సీరోడ్లల ఒకేసారి కావాలంటే కాలేదండి. మన బాటకు భవిష్యత్తును బాట ఆవిరే ఏర్పర స్తుందండి, అంతే గాని నాజీవితాన్ని నడిసముద్రపుపాలు చేయకండి" అంటూ కన్నీరు నింపుకొని వేడసాగింది శాంత.

"బాధలతో బరువైన నాజీవితం చూస్తు ఉండగా నిన్నెలా స్వీకరించాలి శాంత."

"ఆ మాట అనకోకండి. లోకంలో ఎలాంటి జీవితానైన నీతో గడవడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను."

"శాంత..." అంటూ సంతోషంతో తన ఎదలోకి తడుముకున్నాడు వినోద్.

ఇది ఇలా ఉండగా-

"ఆనాడు వసంతపు వెన్నెల నిచ్చే పున్నమి రోజు ఆశా జీవితానికి పచ్చని పండగరోజు. దీపాలకాంతుల్లా మెరిసే స్వర్గసీమకు తొలిరేయికూడ.

చల్లని వెన్నెల కిరణంలో ప్రకాశిస్తున్న శాంత కాటుక కళ్ళను, లేత గులాబి లాంటి పెత్తని చెక్కిళ్ళను, తనుల కింపుగా కన్పిస్తున్న ఆమెముఖ ప్రతిబింబాన్ని, పరుగులతో ప్రవహిస్తున్న శాంత యవ్వనాన్ని, తొలిరేయి పరిమళంలో దీనంగా చూస్తూ పరిశీలించ సాగాడు వినోద్.

వినోద్ ఆ కొంచెవాలకానికి శాంత సిగ్గు వొరవబడికలతో తల క్రిందకు వాల్చింది. పెత్తని పెదికల అడుగులు వేస్తూ అతని సమీపానికి నడచిస్థంభించినట్టుగా నిల బడి పోయింది. వినోద్ మెల్లగా వెనకభాగానికొచ్చి దొంగ బాటుగా తన కౌగిలిలోకి లాక్కున్నాడు, వెంటనే శాంత ఆతనిపై చిరునవ్వు కోపాన్ని విసిరి కోరగా కన్నేసింది.

"శాంత-నీ చల్లని హృదయంలో చిగురించే కోరిక ఏమిందో ఒక్కసారి మనసార వినిపించు శాంత" అని పెల్లగా ప్రశ్నించాడు వినోద్.

ఆయనహాటలకుశాంతబుగ్గలపై సిగ్గు పరువాలు ముంచు కొచ్చాయి. అయినా కూడవాటన్నింటిన్నీఅదుపులో పెట్టుకొని "తీనాటి మన తొలిరేయి ఎండగి పది కాలాల పాటు పచ్చగా వర్ధిల్లాలని, ముత్తైదు జీవితంతో ముందుకు సాగిపోవాలని, మనిద్దరి మధ్య ఎండులాంటి కొరుకు పుట్టాలని, ఆ భగవంతున్ని భక్తితో ధ్యానిస్తాను" అంటు తనలో దాగి ఉన్న నిజాన్ని వ్యక్తపరిచింది శాంత.

వినోద్ తన 'భార్య ప్రేమ పలుకులకు పడిలేసే కదలి కెరటంలా సంబరపడ్డాడు.

ఇలా సర్వింగ్ హోమ్‌లోనే ఇద్దరు కౌగిలింతలతో గతాన్ని అంతా అతికిన హృదయంతో మనస్ఫూర్తిగా జ్ఞప్తిచేసుకొన్నారు.

'శుభం.'

శిలీభూత ఖడ్గమృగం

ఇండ్రికాథెరియమ్ అని పిలవబడే అతిప్రాచీన కాలపు ఖడ్గమృగం ఎముకలు కజకిస్తాన్‌లోని బల్కాష్ సరస్సుకు వాయవ్యంగా ఎదారిలో దొరికాయి. ఈ జంతువు మూడు కోట్ల సంవత్సరాలకు పూర్వం జీవించింది,

ఈ ఖడ్గమృగం ఎత్తు అయిదు మీటర్లకు పైన వుంది. కాళ్ళకు మూడు చేళ్ళు వుంటాయి.

దీనిని కజకిస్తాన్ రాజధాని అల్మా-అటాలోని ప్రకృతి చరిత్ర మ్యూజియమ్‌లో ప్రదర్శిస్తున్నారు.

రుద్రానువాక వాయవీయ ఖండము

(6వ పేజీ తరువాయి)

నిర్మాణశాస్త్రమును, వైజ్ఞానిక శాస్త్ర పరిచయమును అనసరమగుచున్నది. గాన ఇప్పటి స్థూలముగా వాయువుం గూర్చి అధునిక వైజ్ఞానిక శాస్త్రమున జెప్పబడిన విషయమును పరిచయము గావింతును.

* * *

ప్రకృతియందు సహజముగా లభించు రసరమి నూరు మూలకములలోను దాదాపు డెబ్బది ధాతువులు-ఇరువదిరెండు ఉపధాతువులు. అందు డెబ్బదింట పాదరసము ద్రవరూపమునను, మిగిలిన ధాతువులు ఘనస్థితియందు నుండును. మిగిలినవానిలో పదునొకండు మాత్రమే వాయురూపమున నుండును.

[వాని అంగ్లనామములు- ఆక్సిజన్, హైడ్రజన్, నైట్రజన్, ఫ్లోరిన్, క్లోరిన్ అను ఐదు వాయువులను హీలియమ్, నియాన్, అర్గాన్, క్రిప్టాన్, జనాన్, రెడాన్ ఈ ఆరును అపరూప జడ వాయువులనియు జెప్పబడుచున్నవి.] రసరిస్మముపై సూర్యరశ్మి ప్రసరించిన ప్రాణవాయువు వెలువడునదియు- ఈ ప్రాణవాయువే జ్వలన లక్షణమునకు మూలమనియు శిజ్ఞులెరుగుదురు. వాయురూపుడగుటవలనను. వాయుసంబంధ ముండుటవలనను, శివుని శిరుడనియు, స్థాణుడనియు, సంబోధించుటచే ఈ జడ వాయువులున్నవనియు. శివవీర్యమగు రసముపై సూర్యరశ్మి ప్రసరించుట వలన-దేహమున ఆహార దహనమునకును, శక్తికిని మూలమగు ప్రాణ వాయువు ఇస్కించుననియు పూర్వులెరిగి యుండుటనుబట్టి ప్రస్తావన నిరర్థకము. భూమిని చుట్టియున్న వాయు మండలమున- ప్రాణికోటి మనుగడకు లవశ్యకములగు నీవదునొకటి వాయువులు రక్షణకవచముగా నేరుపడి యున్నవనుట శివుని గురించి వ్యాసములందు జదివిన వివరములతో సమన్వయము గావించుకొనినచో పరమ సానుకూలముగా శివుని [లింగస్వరూప] ప్రాణధారణ రక్షణలకు కారకు డనుటయేగాక వాయురూపుడగు నా శివునిచే [అమృతత్వమునకు కారణములగు] దశవిధ అయుధములను ధరించి యుండు నో- రుద్రానువాకములచే ఏకాదశ సంఖ్యములుగా నుపదింపబడి స్పష్టపడు గందు. [ఈ వాయువులందే అమృతవిద్యా రహస్య మున్నవనుట స్థలాంతరమున మరింత స్పష్టపడుట జరుగును.]

అదర్శణ సిద్ధాంతర్గతమైన ధనస్సు పని పట్టున-శివ చక్రమునకు-దేహమునకుసాదృశము జెప్పబడియున్నదనటమి. ధాన్యరాశి భాస్యమున నున్న వివరణము (స్థూల రాత్సర్యము) నిట యథాతథముగా పునరుద్ధరించుచు :-

"నవరంధ్ర ప్రాసాదము (దేహము) నందున్న సప్తధాతువులు (చర్మము-రక్తము-మాంసము-మెదడు-అస్థి-మజ్జా, శుక్లములు) కర్బవృద్ధిపొందుటలో ధాపింపబడియుండు. శ్రీ చక్ర ద్వితీయావరణమున- (బాహ్యదళ పద్మమునందు) పంచ బాణములు - పంచకర్మేంద్రియములు-పంచజ్ఞానేంద్రియములు-మనస్సు గలిని పదునాలు దేవతలుగా భావింపబడినది. త్రితీయావరణమునకర్మేంద్రియధర్మములు కైధను - ప్రవృత్తి - నిమ్నత్తి-మరియు-మనస్సు గలిసి అష్టదళ పద్మాల దేవతలై వెలసియున్నవి. పదవధాలు మనస్సు - (చిత్తధార చక్రమున) చిత్తధళ నామలు పదునాలుగు దేవతలుగా నున్నవి. పంచమావరణమున [బహిర్దశారమున] దశవిధ వాయువులను దశ దేవతాకారములు వహించియున్నవి. పంచావరణమున [అంతర్దశారమున] దశవాయువుల సంస్కరణము, చతుర్దశారమునను పదనము దేయు శక్తులే దేవతలుగా నున్నవి.

సుషుమ్నానాడి మూలాధారమునుండి బయలుదేరి స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక, అనాహత, విశుద్ధ, ఆజ్ఞాచక్రములను స్పృశించు చు. [సుషుమ్నాయందు సూత్రమువలె] స్వాధిష్ఠాన గతమైన అగ్నిని సహస్రారమునకు రేపించును. అప్పుడు అమృతధారా ప్రవాహము గల్గును. అందువలన డెబ్బదిరెండువేల నాడులు-హృదయమునకు-మెదడుకు-ఆజ్ఞా, శుక్లములు) కర్బవృద్ధిపొందుటలో ధాపింపబడియుండు. శ్రీ చక్ర ద్వితీయావరణమున- (బాహ్యదళ పద్మమునందు) పంచ బాణములు - పంచకర్మేంద్రియములు-పంచజ్ఞానేంద్రియములు-మనస్సు గలిని పదునాలు దేవతలుగా భావింపబడినది. త్రితీయావరణమునకర్మేంద్రియధర్మములు కైధను - ప్రవృత్తి - నిమ్నత్తి-మరియు-మనస్సు గలిసి అష్టదళ పద్మాల దేవతలై వెలసియున్నవి. పదవధాలు మనస్సు - (చిత్తధార చక్రమున) చిత్తధళ నామలు పదునాలుగు దేవతలుగా నున్నవి. పంచమావరణమున [బహిర్దశారమున] దశవిధ వాయువులను దశ దేవతాకారములు వహించియున్నవి. పంచావరణమున [అంతర్దశారమున] దశవాయువుల సంస్కరణము, చతుర్దశారమునను పదనము దేయు శక్తులే దేవతలుగా నున్నవి.

సుషుమ్నానాడి మూలాధారమునుండి బయలుదేరి స్వాధిష్ఠాన, మణిపూరక, అనాహత, విశుద్ధ, ఆజ్ఞాచక్రములను స్పృశించు చు. [సుషుమ్నాయందు సూత్రమువలె] స్వాధిష్ఠాన గతమైన అగ్నిని సహస్రారమునకు రేపించును. అప్పుడు అమృతధారా ప్రవాహము గల్గును. అందువలన డెబ్బదిరెండువేల నాడులు-హృదయమునకు-మెదడుకు-ఆజ్ఞా, శుక్లములు) కర్బవృద్ధిపొందుటలో ధాపింపబడియుండు. పళ్ళోదిరి ఒకర్విధాహార భక్షణ పదనము చేయకరించును. పదునొక్కని జలపానమును నియమించును అధోముఖమున నున్న రక్తనాడి-రేతస్సును, నీనీవాళి మూత్రమును, కుహానాడి మలమును బహిష్కరించును.

శంఖిని-వామిని నాడులు ఆహార సారమును గ్రహించి బ్రహ్మరంధ్ర మందుదేరి అమృతత్వమును గల్గించును. అనాహతమున నున్న అమృతనాడి ఈ కార్యము నిర్వహించుటకు తోడ్పడును. ఈ మూర్ధమున నే అమృతనాడి మూర్ధము [తైలధారము] అని పేర్కొందురు. [ఉత్తరగీత జూడుము.]

* * *

జీవ్వగ్రీవయు, నాడీమండలమును, వాయు స్థానమునను ఇట సన్నిహితమై యుండుటచే అదిగా "అమృతవిద్య" యథార్థ స్వరూపము తైవజ్ఞయమున నిక్షేపింపబడియుండుట స్పష్టమగు చున్నది. పునరుక్తిగా గన్పట్టినను, పలుమారు ఈ విషయము పేర్కొనుచు కారణము అధునిక శాస్త్ర పరిశోధనలు. సూతనావిష్కరణములని ప్రకటించు మూలకముల స్వభావ లక్షణముల పరిశోధనలు - ప్రాచీన గ్రంథములందే యున్నవనియు, భారతీయ విజ్ఞాన శాస్త్రములు [శాస్త్రరహస్యములనియు] వేదము లాతిశ్రేష్ఠ గ్రంథములు గానియు నొక్కి వక్కాణించుట కొరకును, వానిని పరిశీలించుటని విజ్ఞాపన చేయుటయునై యున్నది.

కాంగ్రెస్ పార్టీలో చీలికలపట్ల ప్రజల ఉపేక్ష

(శివ పేజీ తరువాయి)

పాదనలను చర్చించడానికై లండన్ వెళతున్నప్పుడైనా తనతో ప్రస్తావించ లేదని, అందుకు నిరసనగా తన పదవికి రాజీనామాచేశారు. 'కృపలానీ అంటె నాకు చెడ్డభయం' అనేవాడు గాంధీజీ. అందుకే కృపలానీ స్థానంలో జె. పి. ని కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుణ్ణిగాచేయమన్నాడు. కానీ ఇదినెహ్రూ, పటేల్ వర్గానికి యిష్టంగా ఉండలేదు.

ఇక్కడ జె. పి. పాత్రగురించి కొంత ప్రస్తావించక తప్పదు. సుభాష్ బాబు దేశం నుండి అంతర్ధానం కావటంతో కాంగ్రెస్‌లో మితవాద శక్తులు బలపడ్డాయి. వారిబలాన్ని వర్కింగ్ కమిటీలో సమతూకంలో ఉంచడానికి నెహ్రూకు యువనాయకులు అవసరమయ్యారు. అప్పటికే కాంగ్రెస్ పార్టీలో సోషలిస్టు పార్టీని స్థాపించిన జె. పి. తోడాటు నరేంద్రదేవ్, అచ్యుత పట్వర్ధన్‌లను వర్కింగు కమిటీలో స్థానంకల్పించారు. ఇక్కడ కూడా నెహ్రూ తన ఆధిక్యతను చూపించటానికి మరొక పనిచేసారు. కాంగ్రెస్ వర్కింగ్ కమిటీ సభ్యులలో తనకు వివాదం ఏర్పడితే తనతోపాటు ఈ ముగ్గురు సభ్యులు కూడా వర్కింగ్ కమిటీ సభ్యత్వానికి రాజీనామా చేయగలరని బెదిరించారు. ఇలా ప్రకటించే టప్పుడు మర్యాద పూర్వకంగానైనా సోషలిస్టుపార్టీ సభ్యులకు ఈ విషయం తెలుపలేదు. కారీ పరిశ్రమల, వ్యాపారుల జాతీయకరణ, నష్టపరిహారం చెల్లించకుండా భూసంస్కరణలు మున్నగు తమ పార్టీ ముఖ్య సూత్రాలను రాజ్యాంగంలో చేర్చనందుకు నిరసనగా అప్పటికే కాంగ్రెస్ పార్టీతో అంతంతగా ఉన్న తమ సంబంధాలను1947లో జె.పి. పూర్తిగా తెగతెంపులు చేసారు. ఇది చాలా తొందరపాటు చర్య అని సోషలిస్టు నాయకులు బాధపడినా లాభం లేక పోయింది. దీనివల్ల అటు కాంగ్రెస్ పార్టీ బలం తరగలేదు ఇటు సోషలిస్టు పార్టీ బలపడలేదు. నాటినుండి నేడు వరకు జె. పి. 'గురువు దారి తప్పిన శిష్యుడి' గానే ఉండిపోవలసివచ్చింది.

1950లో కృపలానీని ఓడించి టాండన్ కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడైనాడు. టాండన్‌కు 1306 ఓట్లు రాగా కృపలానీకి 1052 ఓట్లు లభించాయి. ఇద్దరూ కాంగ్రెస్ పార్టీలోని పాత కాపులే. కొమ్ములు తిరిగినయోధులే. కృపలానీని నెహ్రూ వర్గం బలపరచగా పటేల్ వర్గం టాండన్‌ని బలపరిచింది. అందువలన ఇది నెహ్రూ, పటేల్ మధ్యన జరిగిన పోటీయే. తరువాత జరిగిన పరిస్థితులు నెహ్రూ పక్షం వహించాయి. ఈ సమయంలో పార్టీకి టాండన్‌కన్నా నెహ్రూ ప్రధానుడై నాడు. ఈ బలాబలాల ప్రదర్శన జరుగుతున్నప్పుడు టాండన్‌ని బలపరిచిన వారిలో చాలా మంది నెహ్రూ పక్షం వహించారు. ఎందుకంటే అతిత్వరలో సార్వత్రిక ఎన్నికలు జరుగబోవున్నాయి. పార్టీ గెలుపునకు నెహ్రూఅవసరమైనాడు. ఈ సందర్భంలో టాండన్ చేసిన రాజీనామా ఎంతో ఉదాత్తమైనది. అధ్యక్ష స్థానాన్ని వదలిపెట్టిన తరువాత టాండన్ (గ్రూపు రాజకీయాలలో తల మార్చక అక్షరాల 'భారత రత్న' అని పించుకొన్నాడు. 'తన నాయకునికి ప్రోహంచేసే పనిని నేను తలపెట్టన'ని సర్దార్ పటేల్ చేసిన ప్రకటన నాటి కాంగ్రెస్ రాజకీయాలలో ఏర్పడిన అనిశ్చిత పరిస్థితిని తొలగించివేసింది.

1951 నుండి 1954వరకు నెహ్రూయే కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుడై పార్టీ వ్యవహారాలను కూడా నడిపించారు. తరువాత అధ్యక్షులైన దేబర్ (1955-58) ఇందిరాగాంధీ (1959.60) సంజీవరెడ్డి (1961) సంజీవయ్య (1962) నెహ్రూఆధీనంలో ఎన్నికైన వారవటం వలన పేరి వలన ప్రధాని అధికారానికి చుట్టెడు రయ్యే సమస్యయే తలత్త లేదు. పార్టీ పైనుండిన కార్యక్రమాలతోనే వాళ్లు సంతృప్తి పడవలసి వచ్చింది. పార్టీ తగాదాలు, ప్రభుత్వ విధానాలు ఏనాడెయా ప్రధాని నెహ్రూ అభిమతం లోనే నడిచిపోయాయి. శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ మాత్రం కొన్ని స్వతంత్ర నిర్ణయాలు చేయగలిగింది. కేరళలో కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వాన్ని కూలద్రోయటం, బొంబాయిని ద్విభాషా రాష్ట్రాలలో విభజించడం కాంగ్రెస్ అధ్యక్షురాలిగా ఆమె చేసిన నిర్ణయాలే.

1962లో చైనాతో జరిగిన యుద్ధంలో భారతదేశం ఓడి పోవడం వలన పార్టీకి మరొకసారి రెక్కలు విప్పుటానికి అవకాశం లభించింది. నాటి రక్షణ మంత్రియైన కృష్ణమేనన్‌ను తొలగించవలసిందని కాంగ్రెస్ పార్లమెంటరీ పార్టీ చేసిన నిర్ణయాన్ని ప్రధాని నెహ్రూ అంగీకరింపవలసివచ్చింది.

1963లో కామరాజ్ కాంగ్రెస్ పార్టీ అధ్యక్షుడైనాడు. 1962 ఎన్నికల్లో తమిళనాడులో డి. ఎం. కె. కు రాష్ట్ర శాసన సభలో 50 సీట్లు లభించాయి. కొన్ని మాసాల తరువాత మూడు నియోజక వర్గాలలో జరిగిన పార్లమెంటు ఉప ఎన్నికల్లో ఇండిపెండెంటు అభ్యర్థిగా కృపలానీ, సంయుక్త సోషలిస్టు పార్టీనాయకుడు లోహియా, స్వతంత్ర పార్టీ నాయకుడు మసాని గెలుపొందాడు. వీరి గెలుపు కాంగ్రెస్ పార్టీకి కనువిప్పు గలిగించింది. పార్టీని పటిష్ట పరచటానికి మంత్రులందరి రాజీనామాను నెహ్రూ కోరినాడు. వంతమరణానంతరం నుండి దేవికాటులో ద్వితీయ స్థానం వహిస్తున్న మురార్జీని తొలగించటానికి కామరాజ్ ప్రణాళిక నిర్దేశమన్న అభిప్రాయం బలపడసాగింది.

1964లో నెహ్రూ మరణించాడు. ఏనాటికైనా ప్రధాని కావాలనుకుంటున్న మురార్జీ కలలు ఫలించలేదు. శాస్త్రి ప్రధానిగా ఎన్నికైనాడు. లాల్ బహాదుర్ ఎన్నికను ప్రమశిక్షణ గల కాంగ్రెస్ వాదిగా మురార్జీ స్వీకరించి పార్టీని చీలిపోకుండా చేసాడు. తన నాయకత్వ ఎన్నికల్లో కీలక పాత్ర వహించిన కామరాజ్‌కు కొంత కాలం లొంగి ఉన్నట్లుగానే శాస్త్రి అగుపించినా పాకిస్తాన్‌లో భారతదేశానికి జరిగిన 21 రోజుల యుద్ధకాలంలో ఎప్పటికప్పుడు సమర్థనీయమైన నిర్ణయాలు తీసుకొని భారతదేశ ఏకైక నాయకుడనే పేరు తెచ్చుకొన్నాడు.

లాల్ బహాదుర్ శాస్త్రి దురదృష్టకరమైన మరణంతో తిరిగి 18 మాసాలకే కొత్త ప్రధానిని ఎన్ను కోవలసి వచ్చింది. ఎన్నికల రంగంలో మురార్జీ దేశాయి, ఇందిరాగాంధీలు నిలబడ్డారు. ఇందిరాగాంధీకి 355 ఓట్లురాగా మురార్జీకి 169 ఓట్లు మాత్రమే వచ్చాయి. ఇందిరాగాంధీ ప్రధానిగా ఉన్న తొలి రోజుల్లో కామరాజ్ ఇందిరాగాంధీల మధ్య సఖ్యత చెడలేదు, కానీ 1966 చివరిలో ఇందిరా గాంధీ తన క్యాబినెటులోని యువ సహచరులు సలహాపాటించి కాంగ్రెస్ అధ్యక్షుని అనుమతి లేకుండా రూపాయి దేశ మారక విలువను తగ్గించివ